

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.56(477:510):327.82

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/174-1>**Алексєєва Т. І.**кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна**Ященко К. А.**

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Alekseeva Tatyana, Yaschenko Kateryna

V. N. Karazin Kharkiv National University

БАГАТОСТОРОННЯ ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА КИТАЮ

У статті проведено аналіз регіонального торговельно-економічного співробітництва між Україною та Китаєм. Розглянуто роль багатосторонньої дипломатії у процесі формування відносин між країнами. Доведено необхідність розширення українсько-китайського співробітництва у політичній, дипломатичній, торговельно-економічній, сільськогосподарській, енергетичній, інфраструктурній, авіакосмічній, гуманітарній сферах і сфері безпеки. Визначено доцільність диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків України, зменшення її економічної залежності від Російської Федерації, що сприятиме збільшенню частки Китаю у зовнішній торгівлі України. Доказано необхідність активної участі України у спільній реалізації проекту «Один пояс, один шлях» щодо побудови «Економічного поясу Великого Шовкового шляху». Доведено, що застосування дипломатичних інструментів для залучення китайських інвестицій в інфраструктурні та економічні проекти в Україні має забезпечити більш тісний зв'язок із країнами Азії та Європи.

Ключові слова: багатостороння дипломатія, співробітництво, Україна, Китай, двосторонні відносини, торговельно-економічні відносини, «Один пояс, один шлях».

MULTILATERAL DIPLOMACY AS AN TOOL OF REGIONAL TRADE AND ECONOMIC COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND CHINA

The article analyzes the state of existing cooperation and prospects for the development of relations between China and Central and Eastern Europe, namely Ukraine. The People's Republic of China, along with the United States, Japan, the EU and other influential players, belongs to a narrow circle of world centers, whose policies depend not only on the balance of power in the Asia-Pacific region (APR), but also the formation of a new world order. China's cooperation with Ukraine in trade, economic, political, diplomatic, agricultural, energy, and security spheres the expediency of promising relations between the two countries. Bilateral relations between Ukraine and China are of a strategic partnership, reflecting long-standing traditions of friendship and cooperation between the two countries. China has consistently supported Ukraine's sovereignty and territorial integrity. Our country remains steadfastly committed to the «one China» policy. Given the ongoing changes and reforms in Ukraine in recent years, both sides are currently working to launch a new phase in the development of bilateral relations by raising them to a new level. Ways to intensify trade and economic cooperation between Ukraine and China, joint participation in projects under the global Chinese initiative «One Belt, One Road» provides Ukraine in this project through multilateral diplomacy, the promotion of Ukrainian-Chinese relations in the direction of diplomatic agreements. «One belt, one way» in Chinese official discourse is assessed as a link between the «Chinese dream» and the «world dream». All routes of the project are the longest economic corridor in the world, and China connects its future development with the development prospects of partner countries, including Ukraine. By building relationships based on the principles of mutual trust, mutually beneficial cooperation and common good, China enables countries to benefit from China's reform experience and China's economic success. This is a key factor in the synergy of interests, which in Chinese political language is called the «community of interests» and the «community of common destiny.» «One Belt, One Road» through bilateral or multilateral diplomatic cooperation with a small number of participants is a system characterized by a free structure, high inclusiveness and based on the principle of «partnership without union».

Keywords: multilateral diplomacy, cooperation, Ukraine, China, bilateral relations, trade and economic relations, one belt, one path.

JEL classification: F10, F13, F14, F18, F19

Постановка проблеми. Характерною ознакою міжнародних відносин на початку XXI ст. виступає багатостороння дипломатія. Загалом акцент на регіональне торговельно-економічне співробітництво у зовнішніх економічних відносинах, урешті-решт, призвів до взаємовигідних відносин між Україною та Китаєм. КНР і Україна встановили дипломатичні відносини 23 роки тому. У сформованій ситуації перед Україною відкриваються широкі можливості для активізації своєї зовнішньополітичної діяльності, яка знаходиться у центрі уваги української та китайської сторін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження співпраці між Україною та Китаєм у сфері дипломатичних відносин є об'єктом наукової уваги вітчизняних та зарубіжних учених. Серед вітчизняних науковців варто відзначити А. Голикову, А. Гончарука, Ю. Пойти, В. Кіктенко, І. Погорелову, А. Філіпенку, Л. Чекаленку, С. Ярошенку та ін. Значну увагу питанням українсько-китайського співробітництва приділили зарубіжні дослідники: Лю Дун, Лі Лань, Лі Син Хей, Лі Фень, Цзян Чанбінь, Цзян Сяожуан, Лі Янь, Чжан Ювень та ін. Питання активізації економічного співробітництва між Україною та Китаєм залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження.

Мета статті полягає в аналізі застосування інструментів багатосторонньої дипломатії для налагодження торговельно-економічних відносин між Україною та Китаєм.

Виклад основного матеріалу. Китайська Народна Республіка була серед перших країн, які визнали незалежність України 7 грудня 1991 р., а вже 4 січня 1992 р. було підписано Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між нашими країнами, в якому зафіксовано намір двох сторін розвивати повномасштабне співробітництво [1].

Двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, багаторічних дружніх стосунків і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Наша країна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні в останні роки обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

У ході візиту голови КНР до України у червні 2011 р. було підписано Спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР. Державний візит до КНР Президента України у грудні 2013 р. був ознаменований підписанням Договору про дружбу і співробітництво між Україною і КНР, Спільної декларації України і КНР про

подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства та Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014–2018 рр. [2].

На конференції 1 вересня 2020 р. перша заступниця закордонних справ України Еміне Джапарова та перший заступник міністра закордонних справ КНР Ле Юйчен домовилися про те, що Україна і Китай будуть розвивати політичний діалог та нарощуватимуть обсяги практичної співпраці. Серед інших тем, які були у центрі уваги – подальша співпраця в рамках міжнародних організацій, шляхи активізації торговельно-економічного співробітництва, спільна участь у реалізації проектів у рамках глобальної китайської ініціативи «Один пояс, один шлях». Участь нашої країни у цьому проекті можлива завдяки багатосторонній дипломатії, яка сприяє просуванню українсько-китайських відносин [3].

У 2020 р. Китай став першим за величиною торговим партнером України по товарообігу серед країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Двосторонній товарообіг між країнами становив 15,7 млрд дол. США, 7,2 млрд з яких було спрямовано на український експорт. Відносини між країнами продовжують розвиватися. Так, у першому кварталі 2021 р. загальний товарообіг виріс на 12% порівняно з 2020 р. і становив 28,83 млрд дол. США. Удалося розширити спектр українських товарів, які дозволено експортувати в Китай, укласти низку угод щодо реалізації масштабних інфраструктурних проектів [4].

Для розуміння динаміки торговельно-економічних відносин між Україною та Китаєм проведено аналіз зовнішньої торгівлі товарів та послуг між країнами (табл. 1).

Досліджуючи динаміку зовнішньої торгівлі за 2017–2020 рр., можна відзначити, що імпорт Китаю з 2018 р. починає зростати. Гарні результати для України показав 2017 р., адже експорт переважав імпорт із Китаю. Однак у період 2018–2019 рр. простежується скорочення українського експорту. У 2019 р. китайський імпорт перебільшив експорт майже в три рази. Починаючи з 2020 р. ситуація стає більш-менш стабільною. За результатами 2020 р. товарообіг між країнами зріс на 20,5%. Аналіз показав, що структура зовнішньої торгівлі товарами та послугами між Україною та КНР за досліджуваний період зазнала серйозних якісних змін, а саме вагомо збільшився товарообіг між країнами.

Унаслідок того, що Україна зіткнулася зі збройною агресією з боку Російської Федерації і повинна витратити значні фінансові ресурси для захисту своєї територіальної цілісності, а також забезпечити виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, набуває особливого значення усвідомлення українською владою важливості підтримки послідовного і прогресив-

Таблиця 1

Динаміка зовнішньої торгівлі товарами та послугами між Україною та КНР за період 2017–2020 рр., млрд дол. США

Рік	Експорт товарів	Імпорт товарів	Сальдо	Товарообіг
2017	5,65	2,04	3,61	7,69
2018	2,2	7,6	-5,4	9,8
2019	3,8	9,4	-5,6	13,2
2020	7,2	8,5	-1,3	15,7

Джерело: складено авторами за даними [9]

ного характеру відносин із КНР як одним із ключових світових політичних, дипломатичних, фінансових і економічних центрів [5].

Однак позицію Китаю у цій ситуації можна розглядати як «гру очікування». З одного боку, Китай підтримує територіальну цілісність України та недопущення зовнішнього втручання у внутрішні справи суверенної держави. З іншого боку, Китай засуджує будь-яке втручання в конфлікт, яке проявляється в російській окупації Криму та участі російських військових у бойових діях на Донбасі. Утримання Китаю від голосування на Генеральній Асамблеї ООН та Раді Безпеки ООН у 2014 р. під час розгляду ситуації в Україні свідчить про прагнення Пекіна до рівновіддаленості від Москви та Києва. Це наочно демонструє намагання Китаю закріпити принцип невтручання у міжнародні конфлікти як одне з правил міжнародної взаємодії у майбутньому світовому порядку.

Під час двосторонньої зустрічі глав держав 17 січня 2017 р. на полях Світового економічного форуму в Давосі сторони показали інтерес у поглибленні діалогу на найвищому рівні та налагодженні двосторонніх економічних зв'язків, а також домовилися про проведення наступної зустрічі Українсько-китайської міжурядової комісії впродовж 2017 р., а Сі Цзіньпін підтвердив підтримку Китаєм територіальної цілісності України.

Упродовж 2017 р. Китай виступив із низкою ініціатив щодо конкретних кроків із поглиблення багатосторонньої дипломатії. Зокрема, Пекін готовий розглянути можливість створення зони вільної торгівлі з Україною в разі надходження відповідної пропозиції. Фахівці ЄБРР вважають, що створення зони вільної торгівлі з Китаєм буде вигідним кроком для України і надасть можливість експортувати величезні обсяги української продукції. Окрім того, китайська сторона виступила з пропозицією запровадження двостороннього безвізового режиму з Україною [6, с. 5].

Водночас Китай активно розвиває ініціативу нового глобального проекту «Один пояс, один шлях», залучаючи до нього все більше і більше країн, які потенційно розташовані вздовж маршруту Нового Шовкового шляху. Україна у силу свого вигідного геополітичного становища потрапила в коло інтересів Китаю як перша країна на шляху до Європи, яка представляє певний інтерес для потенційного співробітництва. Для нашої країни, яка встала на шлях масштабних реформ, Китай, як друга економіка світу і один із найбільших світових інвесторів також представляє певний інтерес, що в сукупності призвело до необхідності відновлення діалогу між державами [7, с. 238].

Установлені до цього дипломатичні відносини між Україною та Китаєм сприятимуть реалізації проекту «Один пояс, один шлях». Дане двостороннє співробітництво пришвидшить стабільне розгортання міжнародного політичного й економічного порядку. Виникла можливість приділити розбудові механізмів співробітництва і політичної взаємодовіри більше уваги. Мається на увазі перехід від співробітництва по окремих проектах до інституціонального співробітни-

цтва, а також розширення бази двостороннього співробітництва.

Звісно, участь у цій ініціативі неможлива для будь-якої країни без гарних дипломатичних відносин, які сприятимуть співпраці. Україна змогла вибудувати багатосторонні дипломатичні відносини з Китаєм, які дають можливість брати участь у проєкті «Один пояс, один шлях». Загалом відбувається поєднання традиційних для китайської дипломатії підходів (наприклад, повага суверенітету і невтручання у внутрішні справи, що є дуже важливим для України) з новим для Китаю акцентом на дотриманні високих стандартів і міжнародних норм, на визначенні вирішальної ролі ринку і промисловості в здійсненні проєкту.

Звертаючи увагу на політичні переваги стратегічного партнерства, китайські експерти стверджують: «Китайська ініціатива «Один пояс, один шлях», безумовно, прискорить становлення України як країни-лідера в Центральній та Східній Європі, яка матиме значний вплив». Українські експерти вважають, що зараз створений міцний фундамент для стратегічного партнерства між Україною та Китаєм, що відкриває можливість «фактичного переходу політичної співпраці між Києвом і Пекіном на вищий рівень – до політичної співпраці на міжнародній арені» [7, с. 239].

Тому перше, що повинна зробити Україна, – це визначити свої потенційні інтереси щодо участі в проєкті «Один пояс, один шлях» і сформувати їх у стратегію подальшого розвитку відносин із Китаєм, а також перейти до практичної реалізації угод і документів, які вже укладені [8, с. 205]. Сьогодні двосторонні відносини між Україною і Китаєм носять характер стратегічного партнерства, відображаючи давні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Беручи до уваги зміни і реформи, що відбуваються в Україні в останні роки, сьогодні обидві сторони працюють над тим, щоб почати новий етап у розвитку двосторонніх відносин, піднявши їх на новий рівень.

Багатостороння дипломатія на високому рівні у відносинах між лідерами двох країн розглядається як невід'ємний складник результативної співпраці між країнами та основний складник українсько-китайського стратегічного партнерства. У сучасних умовах Україна і Китай мають усі можливості для реалізації значного потенціалу двостороннього співробітництва. Народи наших країн сподіваються на активну та ефективну позицію всіх державних структур для вирішення нагальних проблем українсько-китайського співробітництва.

Висновки. Русійною силою українсько-китайських економічних відносин є багатостороння дипломатія. Розвиток партнерських відносин між державами прямо пропорційно залежить від політичного діалогу між керівництвом держав на найвищому рівні.

Для України доцільно вжити активних заходів щодо активації двостороннього політичного діалогу. Саме багатостороння дипломатія може стати інструментом, який допоможе зберігати та поліпшувати двосторонні відносини між Україною та Китаєм.

Список використаних джерел:

1. Про встановлення дипломатичних відносин між Китайською Народною Республікою і Україною : Спільне Комюніке від 04.01.1992 № 156_006. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_006/conv#o1 (дата звернення: 20.10.2021).

2. Про ратифікацію Договору про дружбу і співробітництво між Україною і Китайською Народною Республікою : Закон України від 15.05.2014 № 1271-VII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1271-18#Text> (дата звернення: 22.10.2021).

3. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/ukrayina-i-kitaj-rozvivatimut-politichnij-dialog-ta-naroshchuvatimut-obsyagi-praktichnoyi-spivpraci> (дата звернення: 25.10.2021).

4. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438c62-5e54-4931-ad98-7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2020-Rotsi> (дата звернення: 23.10.2021).

5. Гончарук А.З. Українсько-китайське стратегічне партнерство на сучасному етапі. *Україна – Китай*. 2014. № 1(6). С. 44–46. URL: <https://sinologist.com.ua/ukrayinsko-kitajskie-strategichne-pa> (дата звернення: 24.10.2021).

6. Герасимчук С., Пойта Ю. Китай після 2014: нова сторінка у відносинах. Київ : Фонд імені Фрідріха Еберта, 2017. 16 с.

7. Музиченко Г.В., Сінь Д. Політико-правові чинники українсько-китайських відносин стратегічного партнерства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 4(68). С. 234–241.

8. Гловацька С.М. Значення стратегічної ініціативи «Один пояс, один шлях» для України. *Розвиток транспорту*. 2018. Вип. 2. С. 202–211.

9. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 26.10.2021).

References:

1. Pro vstanovlennya dyplomatychnykh vidnosyn mizh Kytays'koyu Narodnoyu Respublikoyu i Ukrayinoyu [On the Establishment of Diplomatic Relations between the People's Republic of China and Ukraine] (Application no. 159_006): Spil'ne Komuniké [Joint Communiqué]. *Verkhovna Rada Ukrayiny* [The Verkhovna Rada of Ukraine]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_006/conv#o1 (accessed 20 October 2021). (in Ukrainian)

2. Pro ratyfikatsiiu Dohovoru pro druzhbu i spivrobitnytstvo mizh Ukrayinoyu i Kytays'koyu Narodnoyu Respublikoyu [On Ratification of the Treaty of Friendship and Cooperation between Ukraine and the People's Republic of China] (Application no. 1271-VII): Zakon Ukrainy [Law of Ukraine]. *Verkhovna Rada Ukrayiny* [The Verkhovna Rada of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1271-18#Text> (accessed: 22 October 2021). (in Ukrainian)

3. Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy [Ministry of Foreign Affairs of Ukraine]. Available at: <https://mfa.gov.ua/news/ukrayina-i-kitaj-rozvivatimut-politichnij-dialog-ta-naroshchuvatimut-obsyagi-praktichnoyi-spivpraci> (accessed 25 October 2021). (in Ukrainian)

4. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy [Ministry of economy of Ukraine]. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438c62-5e54-4931-ad98-7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2020-Rotsi> (accessed 23 October). (in Ukrainian)

5. Honcharuk A.Z. (2014) Ukrainsko-kytayske stratehichne partnerstvo na suchasnomu etapi [Ukrainian-Chinese strategic partnership at the present stage]. *Ukraina-Kytai (electronic journal)*, vol. 1 (6), pp. 44–46. Available at: <https://sinologist.com.ua/ukrayinsko-kitajskie-strategichne-pa> (accessed 24 October 2021). (in Ukrainian)

6. Gerasimchuk S., Poita Y. (2017) Ukraina – Kytai pislia 2014: nova storinka u vidnosynah [Ukraine – China after 2014: new page in the relations]. Kyiv: Friedrich Ebert Foundation, 16 p. (in Ukrainian)

7. Muzychenko, G., Xin, D. (2018) Polityko-pravovi chynnyky ukrainsko-kytayskykh vidnosyn stratehichnogo partnerstva; za red.: M.I. Zvieriakova (gol. red.) ta in. [Political and legal factors of Ukrainian-Chinese relations of strategic partnership. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others]. *Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen'*, Odessa National Economic University, Odessa, No. 4 (68), pp. 234–241. (in Ukrainian)

8. Glovatska, S. (2018) Znachennya stratehichnoyi initsiatyvy «Odyn poyas, odyn shlyakh» dlya Ukrainy [The strategic initiative «The Belt and Road» and it's meaning for Ukraine]. *Transport Development*, vol. 2, pp. 202–211. (in Ukrainian)

9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 26 October 2021). (in Ukrainian).